

Леся Лимар – кандидат психологічних наук, доцент, доцент Навчально-педагогічного центру неперервної професійної освіти Інституту післядипломної освіти Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: педагогіка вищої школи, методика викладання іноземних мов, психологічні особливості взаємодії, новітні технології навчання, фахове навчання.

✉ lesyalymar@nmu.ua

🆔 <https://orcid.org/0000-0002-9407-1066>

УДК 378.147:004.771:811.1

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-24-29>

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У НЕМОВНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На підставі власного досвіду викладання автором визначені основні переваги та недоліки дистанційного навчання іноземних мов у немовних ЗВО України. Проведений аналіз літературних джерел показав недостатню вивченість питання дистанційного навчання, незважаючи на його особливу актуальність з березня 2020 р. Визначені основні переваги дистанційного навчання іноземних мов у немовному ЗВО: економія часу, відсутність проблеми аудиторного фонду, застосування електронних навчальних матеріалів та е-контролю знань, більша мобільність, можливість для виявлення креативності, руйнування стереотипів щодо навчання в аудиторії. Сформульовані основні недоліки дистанційного навчання: залежність навчального процесу від гаджетів та стану мережі інтернет, психологічна неготовність викладачів і студентів, проблема контролю за дотриманням академічної доброчесності, необхідність практики, негативне висвітлення дистанційного навчання у ЗМІ та відповідне формування упередженого ставлення до нього.

Ключові слова: дистанційне навчання; іноземні мови; «немовні» ЗВО.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Питання дистанційного навчання іноземних мов постало особливо актуально в 2020 р., після запровадження дистанційного навчання в країні внаслідок загрози пандемії COVID19. До цього навчання іноземних мов дистанційно здійснювалось у межах навчального плану кожного ЗВО, зокрема заочною чи власне дистанційного навчання. Варто зазначити, що в деяких ЗВО, як-то у медичних, заочної форми навчання немає (за винятком навчання фармацевтів-провізорів), а, отже такі заклади вищої освіти виявились абсолютно не готовими до раптових новозмін. Тим не менш, уже два роки навчання у ЗВО України відбувається дистанційно.

Навчання іноземних мов базується на комунікативній взаємодії та потребує живого діалогу. Саме тому так важливо визначити особливості організації навчання іноземних мов дистанційними технологіями, зокрема у немовних (наприклад, у медичних) закладах вищої освіти. З метою оптимізації навчального процесу та покращення результатів навчання іноземних мов у немовних ЗВО дистанційними засобами було визначено **мету статті:** на підставі аналізу світового, вітчиз-

няного та власного досвіду визначити основні переваги та недоліки дистанційного навчання іноземних мов у нелінгвістичних ЗВО України.

Аналіз останніх публікацій. Питання дистанційного навчання до 2019 року вже вивчалось педагогами та науковцями в Україні: так В. Вишнівський досліджував загальні принципи організації дистанційного навчання (Вишнівський, 2014), Б. Шуневич – складові його частини (Шуневич, 2003), І. Адамова та Т. Головачук – переваги та проблеми такого навчання (Адамова, 2012).

Запровадження дистанційного навчання в Україні регулюється низкою наказів: постановою Н 40 Міністерства освіти і науки України від 21 січня 2004 року (Постанова, 2004), Постановою Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» № 211 (Постанова, 2020), Наказом Міністерства освіти і науки України № 406 «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID19» (Наказ, 16.03. 2020) та врешті Наказом Міністерства освіти і науки України 1115 від 08.09.2020 (Наказ, 08.09.2020). Цими документами дистанційне навчання визначається як таке, що відбувається на відстані – дистанції між викладачем та учнем (студентом) та передбачає не лише онлайн навчання, а й обмін кореспонденцією, відеокурси тощо. Ще у 2019 році перед уведенням дистанційного навчання в систему освіти України учені почали досліджувати основні його тенденції (Сисоєва, 2019; Прокопенко, 2019; Воронікова, 2017) та психологічні передумови (Смульсон, 2012), у 2020 році кількість досліджень, присвячених дистанційному навчанню, зростає, що відображається у оглядових роботах В. Кюрчева (2020), дослідженні особливостей дистанційного навчання (Аряев, 2020), профільного навчання (Симонець, 2020), дистанційного вивчення іноземних мов у неформальній освіті (Самохвалова, 2021).

Проте проблема дистанційного навчання іноземних мов як до запровадження карантинних обмежень у 2020 році, так і після них ще недостатньо вивчена. Низка питань залишається не дослідженою, зокрема – дистанційне навчання медиків та навчання дисциплін, що вимагають взаємодії та комунікації.

Виклад основного матеріалу. На підставі проведеного аналізу літератури було визначено, що дистанційне навчання – це навчання на відстані, в умовах віддаленості учня та викладача, що передбачає застосування електронних освітніх ресурсів в електронному освітньому середовищі, інформаційно-комунікаційну систему дистанційного навчання та технології дистанційного навчання.

Організація викладання іноземних мов при дистанційному навчанні потребує злагожденості роботи викладача та студентів, а також наявності електронного освітнього середовища, організованого викладацьким складом. Середовище може бути розміщеним на таких платформах, як Google Classroom, особиста сторінка викладача на сайті кафедри, сайт кафедри, особиста сторінка викладача в соціальній мережі (Facebook сторінка, Telegram канал), сторінка викладача в додатках на зразок Multiapps чи Quizlet, а також особистого електронного листування викладача зі студентами в межах освітнього середовища вищого навчального закладу.

Проблема дистанційного навчання іноземних мов у «немовних» ЗВО, де, власне, цей курс найчастіше непрофільний, незважаючи на декларування проєвропейського вектору, є досить актуальною. Проте власні підсумки практичної роботи дистанційними засобами виявились суперечливими, адже було визначено численні переваги та недоліки такого навчання.

Зважаючи на комунікативний характер викладання іноземних мов у немовних ЗВО, аналіз літератури та власний досвід, були виокремлені такі переваги дистанційного навчання іноземних мов у немовних ЗВО:

1. Економія часу (як викладача, так і студента) на пересування до місця навчання, навчальної чи лекційної аудиторії, бібліотеки, тощо; для студентів, які часто пересуваються між різними корпусами, є цінним. Водночас це накладає зобов'язання бути пунктуальними, як для викладача, так і для студентів.

2. Відсутність проблеми аудиторного фонду, що особливо актуально, коли одночасно дисципліна викладається на всьому потоці студентів курсу.

3. Можливість застосовувати електронні навчальні матеріали, що неможливо, якщо аудиторія не є комп'ютеризованою чи обладнаною електронною дошкою. Врешті, у 2020 році викладачі ділились тими самими матеріалами, що і до цього, проте вся комунікація відбувалась через електронні засоби навчання.

4. Застосування тієї самої системи електронного контролю знань, що і на заняттях офлайн, проте без необхідності залучення комп'ютерного класу.

5. Більша гнучкість та мобільність, як викладача, так і студентів, щодо надання консультацій, розподілу часу та навантаження.

6. Більше можливостей для креативності та співпраці, гнучкість та мобільність учасників процесу, навчання за новими правилами. Усе це сприяло підвищенню рівня конкурентоспроможності як викладачів, так і студентів.

7. Психологічний аспект: руйнування стереотипів, формування уявлення «заняття можливі поза аудиторію» або «навчання можливе з е-викладачем».

З досвіду автора дистанційне навчання іноземних мов у 2020 році було пов'язане з винятково позитивними аспектами: економією часу, більшою залученістю учасників процесу, більшою креативністю та відкритістю тощо.

Проте дистанційне навчання також виявило і ряд недоліків:

1. Абсолютна залежність організації процесу навчання від стану мережі інтернет та технічних засобів. Відсутність з'єднання інтернет чи несправний гаджет унеможливило роботу онлайн. На жаль, перший досвід організації дистанційного навчання онлайн у 2020 році показав, що через велику завантаженість мережі інтернет, спостерігались проблеми зі зв'язком. Фактор якості інтернет зв'язку, на який до цього не зважали ані студенти, ані викладачі виявився вирішальним.

2. Психологічна неготовність студентів і викладачів до такого формату занять. У поєднанні з негативним висвітленням дистанційного навчання медиків у засобах мас-медіа та критикою такого навчання, що призвело до несерйозного ставлення студентів і викладачів, саботування такого навчання. Обидві сторони навчального процесу на початку дистанційного навчання очікували, що цей етап буде тимчасовим, на кілька тижнів, тому часто заняття не проводились взагалі, з надією «надолужити пізніше». Стигматизація дистанційного навчання медиків як ненадійного також призвела до небажання студентів покращувати рівень власних знань та навичок, та не відвідувати заняття, а у викладачів – до низького рівня навчально-методичних матеріалів, якими забезпечувалось заняття. Іншою рисою, яка особливо чітко спостерігалась навесні 2020 році, була надмірна завантаженість студентів письмовими завданнями, самостійною роботою, за рахунок якої викладачі намагались компенсувати відсутність занять в аудиторії. Це призводило до фізичного виснаження студентів, виконання великих обсягів непотрібної роботи, зниження мотивації до навчання. Також варто зазначити неготовність деяких викладачів до дистанційного навчання, пов'язану із відторгненням усього нового та страхом втратити роботу (неготовність прийняти нові ролі «викладач-студент-комп'ютеризована система» тощо).

3. Низький рівень інформаційно-технічної освіти викладачів. Якщо здебільшого студентська молодь опановує використання технічних засобів навчання без проблем, для деяких викладачів старого покоління використання онлайн-платформ, перевірка завдань онлайн і навіть проведення занять чи лекцій онлайн у режимі конференції становитимуть труднощі.

4. Контроль за академічною доброчесністю. Фізичний контроль дотримання академічної доброчесності при навчанні онлайн, за наявності численних фільтрів екрану, програм приховування сторонніх звуків та навіть фізичної можливості користуватись іншими джерелами інформації при опитування, співбесіді, вимагають оперативної реакції викладачів. Запобігати проявам академічної недоброчесності при дистанційному навчанні можливо завдяки розробці комплексу індивідуальних завдань у великій кількості, створенню креативних завдань, проблемних завдань, часових лімітів на виконання завдань, візуального контролю виконання завдань за допомогою відеокамери з великим кутом огляду, а також можливості подальшого індивідуального захисту

роботи проходженням співбесіди з викладачем. Іншим варіантом запобігання проявам академічної недобросовісності є нестандартність та креативність завдань контролю.

5. Практичне навчання студентів фахових спеціальностей асоціюється з практичними заняттями-лабораторними та семінарськими заняттями, які потребують обладнання, а також практики. На жаль, технічне забезпечення, яке може симулювати практичну взаємодію, наразі недоступне в Україні (фантом лабораторії тощо). Тому для рівнозначності онлайн навчання та навчання на практиці викладачі повинні розробляти креативні матеріали, організувати онлайн-зустрічі з пацієнтами, що є затратним та вимагає значної підготовки викладача. Зекономлений час на дорогу до місця навчання втрачається внаслідок тривалої підготовки до занять. Це більше стосується практичних фахових курсів, проте, зважаючи на повну неготовність більшості ЗВО до запровадження дистанційного навчання, на перших його етапах викладачами витрачались значні ресурси на упорядкування е-матеріалів до всього курсу за короткий термін часу.

6. Наявне негативне ставлення до дистанційного навчання як такого, що не забезпечує належний рівень освіти. Мас-медіа активно поширюють цю стигму, неодноразово порушувалося питання неприпустимості дистанційної освіти, низької якості такої освіти, надавались результати опитування людей на вулиці та їх ставлення.

Висновки. Запровадження дистанційного навчання у ЗВО України у березні 2020 року пов'язане з низкою питань, які потребують вирішення. Навчання іноземних мов у немовних ЗВО дистанційними засобами виявило ряд як переваг, так і недоліків. Серед переваг варто відзначити: економію часу, відсутність проблеми аудиторного фонду, застосування електронних навчальних матеріалів та е-контролю знань, більшу мобільність, можливості креативності, руйнування стереотипів щодо навчання в аудиторії. Серед основних вад такого навчання є: залежність навчального процесу від гаджетів та стану мережі інтернет, психологічна неготовність викладачів і студентів до такого навчання, проблема контролю за дотриманням академічної доброчесності, відсутність практики, негативне висвітлення дистанційного навчання у ЗМІ та відповідне формування упередженого ставлення до нього. З огляду на визначені переваги та недоліки дистанційного навчання вважаємо, що потрібно провести подальший якісний аналіз результатів запровадження дистанційного навчання, зокрема іноземних мов, як у «мовних», так і «немовних» ЗВО, для визначення його ефективності.

Використані джерела

- [1] Адамова, І. (2012). Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*, 10, 3–6. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2012_10_3.
- [2] Аряев, М.Л. (2020). Перший досвід дистанційного навчання в медичних вузах України в умовах COVID-19-карантину. *Здоров'я дитини*, 15 (3), 195–199. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zd_2020_15_3_10.
- [3] Ванівська, О.М., Малиновська, О.Л., & Преснер, Р.Б. (2018). Дистанційна освіта і дистанційне навчання: теоретико-термінологічний аспект. *Zbiór artykułów naukowych recenzowanych*, 22.
- [4] Вишнівський, В.В., Гніденко, М.П., Гайдур, Г.І., & Ільїн, О.О. (2014). *Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів*. Київ: ДУТ.
- [5] Вороникова, І.П., & Ковальчук, В.І. (2017). Моделі використання елементів дистанційного навчання в школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 60(4), 58–76.
- [6] Кухаренко, В.М., Рибалко, О.В., & Сиротенко, Н.Г. (2001). *Дистанційне навчання. Умови застосування*. Харків.
- [7] Кюрчев, В.М., Кюрчев, В.Н., Болтянська, Н.І., & Болтянская, Н.І. (2020). Організаційні форми дистанційного навчання і специфіка їх застосування в ТДАТУ.
- [8] Наказ Міністерства освіти і науки України 466 (30 квітня 2013р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
- [9] Наказ Міністерства освіти і науки України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID19.» № 406 (16.03. 2020 р) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19>.

- [10] Наказ Міністерства освіти і науки України № 1115 (08.09.2020 р.) http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE35224.html.
- [11] Постанова Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» № 211(11.03.2020р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>.
- [12] Постанова Міністерства освіти і науки України «Про затвердження положення про дистанційне навчання» № 40 (21 січня 2004). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04>.
- [13] Прокопенко, А.І., Підчасов, Є.В., & Москаленко, В.В. (2019). Технології дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів. Харків: Мітра.
- [14] Самохвалова, І. Ю. (2021). Неформальна освіта в умовах дистанційного навчання. *Традиції та новації у сфері педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 5–6 лютого 2021 р.)*. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. 143–146.
- [15] Симонець, Є. М. & інші. (2021) Дистанційне навчання на клінічних хірургічних кафедрах під час карантину зі студентами 5 та 6 курсу. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна освіта та наука: проблеми, перспективи, інновації»*. Київ, 312–314.
- [16] Сисоєва, С.О., & Осадча, К.П. (2019). Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання*, 70(2), 271–284.
- [17] Смутьсон, М.Л. та інші. (2012). Дистанційне навчання: психологічні засади. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/3148>
- [18] Шуневич, Б. (2003). Обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*, (490): Проблеми української термінології, 95–104.

References

- [1] Adamova, I. (2012). Dystantsiine navchannia: suchasnyi pohliad na perevahy ta problemy. *Vytyky pedahohichnoi maisternosti. Seria: Pedahohichni nauky*. 10, 3–6. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2012_10_3. (In Ukrainian).
- [2] Ariaiev, M.L. (2020). Pershyi dosvid dystantsiinoho navchannia v medychnykh vuzakh Ukrainy v umovakh COVID-19-karantynu. *Zdorovia dytyny*. 15 (3). 195–199. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zd_2020_15_3_10. (In Ukrainian).
- [3] Vanivska, O.M., Malynovska, O.L., & Presner, R.B. (2018). Dystantsiina osvita i dystantsiine navchannia: teoretyko-terminolohichni aspekt. *Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.*, 22. (In Ukrainian).
- [4] Vyshnivskiy, V.V., Hnidenko, M.P., Haidur, H.I., & Ilin, O.O. (2014). Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia. *Stvorennia elektronnykh navchalnykh kursiv ta elektronnykh testiv*. Kyiv: DUT. (In Ukrainian).
- [5] Vorotnykova, I.P., & Kovalchuk, V.I. (2017). Modeli vykorystannia elementiv dystantsiinoho navchannia v shkoli. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 60(4), 58–76. (In Ukrainian).
- [6] Kukhareno, V.M., Rybalko, O.V., & Syrotenko, N.H. (2001). Dystantsiine navchannia. *Umovy zastosuvannia*. Kharkiv. (In Ukrainian).
- [7] Kiurchev, V.M., Kiurchev, V.N., Boltianska, N.I., & Boltianskaia, N.I. (2020). Orhanizatsiini formy dystantsiinoho navchannia i spetsyfika yikh zastosuvannia v TDATU. (In Ukrainian).
- [8] Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 466 (30 kvitnia 2013r). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (In Ukrainian).
- [9] Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro orhanizatsiini zakhody dlia zapobihannia poshyrenniu koronavirusu COVID19.» № 406 (16.03. 2020 r) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshyrenniu-koronavirusu-s-ovid-19>. (In Ukrainian).
- [10] Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 1115 (08.09.2020 r.) http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE35224.html. (In Ukrainian).
- [11] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zapobihannia poshyrenniu na terytorii Ukrainy hostroi respiratomoï khvoroby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2» № 211(11.03.2020r). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>. (In Ukrainian).
- [12] Postanova Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennia polozhennia pro dystantsiine navchannia» № 40 (21 sichnia 2004). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04>. (In Ukrainian).

- [13] Prokopenko, A.I., Pidchasov, Ye.V., & Moskalenko, V.V. (2019). Tekhnolohii dystantsiinoho navchannia: metodolohiia stvorennia ta suprovodu navchalnykh kursiv. Kharkiv: Mitra. (In Ukrainian).
- [14] Samokhvalova, I. Yu. (2021). Neformalna osvita v umovakh dystantsiinoho navchannia. Tradytzii ta novatsii u sferi pedahohiky ta psykholohii: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, (Kyiv, 5–6 liutoho 2021 r.). Kyiv: Tavriiskyi natsionalnyi universytet imeni V.I. Vernadskoho. 143–146. (In Ukrainian).
- [15] Symonets, Ye. M. & inshi. (2021) Dystantsiine navchannia na klinichnykh khirurhichnykh kafedrah pid chas karantynu zi studentamy 5 ta 6 kursu. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Suchasna osvita ta nauka: problemy, perspektyvy, innovatsii». Kyiv, 312–314. (In Ukrainian).
- [16] Sysoieva, S.O., & Osadcha, K.P. (2019). Stan, tekhnolohii ta perspektyvy dystantsiinoho navchannia u vyshchii osviti Ukrainy. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia: elektronne naukove fakhove vydannia, 70(2), 271–284. (In Ukrainian).
- [17] Smulson, M.L. ta inshi. (2012). Dystantsiine navchannia: psykhologichni zasady. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/3148> (In Ukrainian).
- [18] Shunevych, B. (2003). Obgruntuvannia naukovoï terminolohii z dystantsiinoho navchannia. Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politehnika”, (490: Problemy ukrainскоï terminolohii), 95–104. (In Ukrainian).

Lesya Lymar, PhD, Associate professor, Associate professor of the Institute of Postgraduate Education of O. Bogomolets National medical University, Kyiv, Ukraine.

MAIN ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF DISTANCE TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN NON-LANGUAGE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

According to the author’s personal experience and the literature data review, the main advantages and disadvantages of the distance teaching foreign languages in non-language educational institutions were found. The author defines distance training as that occurring at a distance between the teacher and a student, mainly through the use of Internet and e-educational environment. The conducted by the author literature data review revealed insufficient information coverage of the issue, despite its acute urgency since March of 2020. Teaching foreign languages in non-language higher educational institutions needs coordinated cooperation of a teacher with a student as well as the presence of an e-environment, organized by the teachers. This environment may be located on such platforms as Google Classroom, personal page of the teacher, site of the department, and personal page of the teacher in social networks (Facebook, Telegram), page of the teacher in applications like Multiapps or Quizlet, and personal e-communication of a teacher and a student.

The article defines basic advantages of distance teaching foreign languages in non-language educational institutions: time economy, no need in the classrooms and technical equipment on the classrooms, possibility of using the e-educational materials and e-control facilities, higher mobility and better opportunities for revealing creativity as well as breaking stereotypes about the classroom studies. The author has also defined basic disadvantages of distance teaching: complete dependence on gadgets and network condition, poor psychological readiness of both teachers and students, problematic issues of control over the cheating, issue of the necessity of practice as well as the issue of the negative image of distance training created by mass media, with appropriate prejudiced mindset. Further analysis of the quality characteristics of distance teaching foreign languages is required in order to define the difference between live and distance teaching.

Keywords: distance teaching; foreign languages; non-language higher educational institutions.